

УДК 340.115:911.375

ПРОСТОРОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРАВА У КОНТЕКСТІ ПРАВОВОЇ УРБАНІСТИКИ

Ольга МЕЛЬНИЧУК,

кандидат юридичних наук, доцент, докторант
Національного університету «Одеська юридична академія»

SUMMARY

The article shows the perspectives of the legal urbanistics in researching the problems of space differentiation of law. It is proved, that the differentiation of law under the space criteria is impossible without recognition of urban law as a specific legal phenomenon. Legal urbanistics aims in close cooperation with economic theory, sociology, cultural studies and other sciences disclose the legal aspect of existence and development of the modern city. It is highlighted three main theoretical ideas that consist the «hard core» of legal urbanistics: review of the city as a special legal space; identifying the characteristics of urban legal culture; disclosure of the specific of management of a modern city. The features of the methodology of legal urbanistics are discovered.

Key words: legal aspects of the city; legal urbanistics; methodology of legal urbanistics; urban law.

АНОТАЦІЯ

У статті доводиться перспективність використання правової урбаністики під час дослідження проблем диференціації права. Показано, що диференціація права за просторовим критерієм не може досліджуватися без визнання міського права як специфічного правового феномену. Правова урбаністика має на меті у тісній взаємодії з економічною теорією, соціологією, культурологією та іншими науками соціогуманітарного профілю розкрити юридичний аспект існування та розвитку сучасного міста. Запропоновано виділяти три основні теоретичні ідеї, які становлять «жорстке ядро» правової урбаністики: розгляд міста як особливого правового простору; виявлення особливостей міської правової культури; розкриття специфіки адміністрування сучасного міста. Показано особливості методології правової урбаністики.

Ключові слова: міське право, урбаністичні правові системи, правовий вимір міста, правова урбаністика, методологія правової урбаністики.

Постановка проблеми. Для сучасної загально-теоретичної юриспруденції актуальними є питання диференціації права, які пов'язані з особливостями правового впливу на різних рівнях та напрямках дії права. Це зумовлено тим, що без врахування специфіки сприйняття правових нормативів та цінностей в різних сферах правового життя суспільства неможливо говорити про ефективність правового регулювання суспільних відносин. Відтак питання про диференціацію права безпосередньо пов'язане з існуванням різних соціальних просторів, у яких по-різному інтерпретуються правові норми та цінності. Найбільшого значення ця проблема набуває в умовах становлення нових типів правових систем, зокрема, урбаністичних, пов'язаних з формуванням специфічних ціннісно-нормативних регулятивних систем у містах. Між тим, доволі складно розглядати ці правові системи, використовуючи традиційний юридичний інструментарій.

При цьому розвиток сучасного юридичного знання спрямований на засвоєння нових сфер науки, які дозволяють збагачувати та поглиблювати існуючі теоретичні конструкції, відкривати нові грані існування права та держави в суспільстві. Саме в цьому контексті важливо звертатися до новітніх теорій,

які формуються в соціології, політології, економіці та інших науках соціально-гуманітарного профілю. Одна з таких теорій – теорія міста, або урбаністика – сьогодні є однією з невід'ємних частин соціології, яка вивчає принципи організації, суспільного структурування, стратифікації та управління у сучасних містах. Важливо при цьому, що в урбаністичних дослідженнях часто ігнорується важливий для будь-яких соціальних груп правовий аспект їх буття. У той же час можна констатувати, що правове життя сучасних міст має цілий ряд характерних рис, які вимагають врахування з точки зору проблем неоднорідності правового впливу, різної «щільності» правових комунікацій у різних соціальних групах, підвищеної правової активності городян тощо. Усе це зумовлює актуальність вироблення особливої науково-дослідної методологічної програми міждисциплінарного характеру – правової урбаністики, головною метою якої має стати виявлення теоретико-правових підвалин правового буття сучасного міста.

Мета статті полягає, таким чином, в загальнотеоретичному аналізі просторової диференціації права з позицій правової урбаністики як особливої науково-дослідної програми.

Слід зазначити, що питання правового виміру життя сучасного міста нечасто стають предметом теоретико-правових та соціологічних досліджень. У той же час можна звернути увагу на активізацію наукових розвідок у сфері загальної урбаністики, зокрема, на праці В. Глазичева, А. Заяця, Г. Лаппо, О. Трубіної, С. Пірогова, а також на переосмислення ідей класиків соціології міста – М. Вебера, Г. Зімеля, Дж. Джейкобсона та ін. Видається, що поглиблення міждисциплінарних зв'язків у контексті розробки проблем правової урбаністики дозволить розширити простір наукового пошуку у цій царині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час характеристики соціальної дії права виникає питання про те, як воно диференціюється, на підставі яких критеріїв виникають «згустки» правової матерії, в результаті чого починають формуватися правові системи, оформлюються нові специфічні правові порядки та сфери правової реальності. В юридичній літературі наголошується, що диференціація права може відбуватися за великою кількістю напрямів (галузева, функціональна, інституційна тощо) [1]. При цьому найбільш загальною є диференціація права відносно виділення правових систем, і тут слід виділити такі її аспекти:

а) державна диференціація права, пов'язана з виділенням національних правових систем, простір яких, як правило, обмежений державними кордонами. Саме державна диференціація права формує єдиний правовий простір, у якому люди, їх об'єднання та держава реалізують свою поведінку відповідно до системи правових норм і цінностей, об'єднаних у правову цілісність (Р. Дворкін);

б) функціонально-телеологічна диференціація права, в рамках якої відбувається відокремлення правових систем залежно від того, з якою метою вони створюються і які функції виконують. Таким чином, відокремилася правова система Європейського Союзу, правова система СОТ та інші інтегративні правові системи. Специфіка інтегративних правових систем виражається в тому, що вони створюються і функціонують відповідно до певної мети, як правило, економічного характеру;

в) міжнародна диференціація права, яка сьогодні отримала свою особливу назву – фрагментація міжнародного права. Тут відбувається відокремлення міжнародних правових порядків, пов'язаних з особливостями правозастосування, імплементації та реалізації міжнародних договорів. Міжнародна диференціація права, на думку дослідників, відбувається у зв'язку з тим, що в міжнародному праві відсутній єдиний орган, який можна було б іменувати законодавчим, а також з тим, що система міжнародних судів не пов'язана з апеляційною інстанцією, внаслідок чого кожний міжнародний суд створює власну практику [2].

Будь-яка з цих диференціацій, за винятком останньої, виходить з передумови, що правовий вплив,

здійснюваний в рамках правової системи, є рівномірним і однорідним у всьому правовому просторі. Дійсно, коли мова заходить про функціонування національної правової системи, ми сприймаємо як аксіому ідею, що правові приписи діють, розуміються і реалізуються однаково по всій державі. Аксіома однорідності правового простору пов'язана передовсім з практикою існування єдиної законотворчої системи, коли вважається, що правові норми, створювані парламентом, діють безпосередньо та однаково (презупція прямої дії закону). Водночас правовий простір слід розглядати як неоднорідний, для чого є ціла низка підстав.

По-перше, неоднорідність правового простору пояснюється тим, що він є частиною соціального простору. А соціальний простір, в свою чергу, не може бути однорідним. Як зазначає П. Бурдьє, будь-який соціальний простір існує насамперед як неоднорідна маса комунікацій і капіталів. Чим більше людей залучено в комунікацію та обмін капіталами, тим щільнішим є соціальний простір [3]. Щільність правового простору складно виміряти, але можна простежити, як вона змінюється. Якщо використовувати охарактеризований раніше метод диференціації права, то можна стверджувати, що право диференціюється також за просторовим критерієм. Більше того, часто саме актуалізація та інституціоналізація особливого правового простору веде до створення правової системи [4].

По-друге, просторова диференціація права є проблемою, яку вельми складно вирішити, використовуючи традиційний юридичний інструментарій, оскільки аксіома про рівномірний правовий вплив не дозволяє в рамках існуючого юридичного знання визначити характер цієї диференціації. Тут вихід підказує економічна географія, або урбаністика, яка виникла як міждисциплінарний підхід, що вивчає проблеми неоднорідності соціального простору.

Тут важливо підкреслити, що одна з особливостей сучасної юридичної науки – її спрямованість на пошук міждисциплінарних підходів до розкриття різних аспектів правового життя. Міждисциплінарність сьогодні є головною формою становлення нового знання, оскільки вважається, що повноцінна нова наукова гіпотеза не може виникнути «всередині» існуючого знання, а тому наукову новизну забезпечує метафоричний перенос знань з однієї сфери до іншої. Це дає свіжий погляд на старі проблеми, можливість побачити їх у новому світлі [5, с. 19-20]. Використання міждисциплінарних підходів дозволяє подолати високий рівень догматизації, який характерний для юридичної науки. За рахунок привнесення нових тем, проблем, питань, концепцій, понять може бути забезпечено розвиток правової та державної сфер.

Освоєння методів та результатів інших наук було і залишається важливим напрямком та істотним джерелом розвитку юридичної науки. Можна виділити дві основні

форми такого освоєння значущих для юриспруденції досягнень інших наук: юридизація методів (і в цілому пізнавальних засобів і прийомів) і формування нових юридичних дисциплін (антропології права, економіки права тощо) на стику юриспруденції та суміжних наук. Юридизація при цьому означає юридико-понятійну трансформацію неюридичних методів і дисциплін, їх перетворення з визначальних позицій поняття права та їх включення до нового пізнавально-смыслового контексту предмету і методу юридичної науки [6, с. 76].

Однією з актуальних сфер соціально-економічних досліджень сьогодні стає урбаністика – міждисциплінарна методологічна концепція, спрямована на виявлення соціальних, економічних, політичних, релігійних, культурних, архітектурних тощо аспектів існування міста (як старовинного, так і сучасного). Вважається, що урбаністика як концепція сформувалася в межах економічної географії як напрямок, що має своїм предметом комплексний аналіз проблем, пов'язаних з формуванням та функціонуванням міських центрів [7, с. 15]. Хоча можна зазначити, що основна віха в становленні урбаністики має радше соціологічний характер, оскільки вона пов'язана з відомою працею М. Вебера «Місто» (1922), в якій один із засновників сучасної соціології спробував осмислити та типологізувати місто з позицій «розуміючої» соціології.

Як зазначає А. Заяць, «визначальна роль міст у житті людського соціуму не підлягає сумніву, тому урбанізаційний процес можна розглядати як своєрідний синонім цивілізаційного поступу. Міста були результатом розвитку продуктивних сил суспільства, а їхня економіка, у свою чергу, – важливим елементом останніх. Поява міст суттєво впливала на утворення і формування як локальних (національних), так і транснаціональних ринків, а самі вони ставали акумуляторами того прогресивного, що народжувалося у надрах феодальної епохи. ... Історія міст – це та складова, без якої неможливо уявити цілісність історичного процесу» [8, с. 42]. По суті, у цій цитаті – головна ідея історичної урбаністики як одного з найбільш впливовіших напрямків досліджень міста.

Основні ідеї урбаністики мають доволі комплексний і складний характер, що пояснюється багатоаспектністю міста. Як зазначає О. Трубіна, класичні теорії міста ставили перед собою кілька фундаментальних проблем: у чому проявляється міський спосіб життя і чи можна говорити, що він однаковий в усіх містах? Чи існують у містах особливі форми соціальної ідентичності? Як взаємодіє міське життя з традиційними соціальними зв'язками? Які особливості просторової організації міського соціуму? Як має здійснюватися управління містом? [9, с. 41-42]. Традиційно лише останнє питання, пов'язане зі стратегічними та ситуативними аспектами міського управління, розглядають у контексті існування міського права.

Проте перспективи урбаністики для права є більш багатими, оскільки дозволяють розглядати місто не просто як особливий соціальний простір, де актуалізуються зв'язки, інститути та ролі, але й як особливу форму правового життя. У цьому зв'язку важливою є ідея, відповідно до якої місто є простором високої щільності. Це означає, що усі процеси та трансформації у місті відбуваються швидше, ніж в інших соціальних просторах. Це дає можливість враховувати просторові аспекти дії права та правового впливу. В загальнотеоретичній юриспруденції правовий вплив розглядається як рівномірно поширений на всю територію держави. Реальне функціонування права пов'язане з соціальним простором його сприйняття, і тому міста є більш активними реципієнтами правового впливу. Більше того, вони мають соціальні ресурси для створення автономних правових систем та забезпечення правового примусу.

Місце урбаністичного підходу в структурі юридичного знання визначається перш за все декількома обставинами:

а) урбаністичний підхід не просто дозволяє констатувати неоднорідність правового простору, а й чітко вказати на критерії, які цю неоднорідність утворюють: наявність в межах правового простору центрів, в яких концентрація правових зв'язків і відносин значно вище, ніж на периферії (йдеться про міста); існування в цих центрах особливої форми правової культури – міської правової культури, яка володіє потужним асиміляційним впливом на людину (при цьому міська соціалізація завжди пов'язана з прийняттям деяких правових ідей); розвиток центрів з позицій урбаністичного підходу дозволяє державі формуватися як моноцентричний (один сильний центр, в якому приймаються рішення та який тяжіє над іншими, вторинними центрами – Франція, Польща, Норвегія тощо) або поліцентричний (існує кілька центрів, що борються за вплив і визначають структуру правового простору – США, Росія, Бразилія тощо);

б) урбаністичний підхід є міждисциплінарним. З цього випливає, що його місце в методології юриспруденції визначається необхідністю залучення нових знань з соціології, економіки та політології – трьох основних сфер, де використовують ідеї урбаністики.

Оскільки територіальна диференціація права знаходить своє послідовне вирішення за допомогою урбаністичного підходу – генеральної стратегії дослідження права, заснованій ідеї правової урбаністики, – слід показати його основні елементи. Відомо, що методологічний підхід складається з концептуальної та інструментальної частини:

а) концептуальна частина урбаністичного підходу виражена в тому, що місто виступає автономною просторовою одиницею, в якій відбувається формування особливого локалізованого правового порядку, інституціоналізація якого утворює специфічну правову систему;

б) інструментальна частина урбаністичного підходу виражена в тому, що правові системи міст, а також міські правові системи досліджуються з точки зору існування особливого феномена – міського права. Стосовно до міського права використовується методологія, заснована на структурно-функціональному та інституціональному аналізі (система міського права, інститути міського права тощо).

Можна стверджувати, що розгляд правової урбаністики як цілісної методологічної концепції є перспективним з точки зору представлення її як науково-дослідної програми. Науково-дослідна програма – основне поняття концепції науки І. Лакатоса. Згідно з його точкою зору, вона є основою одиницею розвитку і оцінки наукового знання. Науково-дослідна програма є мета-теоретичним утворенням, у рамках якого здійснюється теоретична діяльність, це серія теорій, що об'єднані сукупністю фундаментальних ідей і методологічних принципів, які змінюють одна одну [10, с. 147].

Будь-яка наукова теорія повинна оцінюватись разом зі своїми допоміжними гіпотезами, початковими умовами, а головне, разом з теоріями, які їй передували. Таким чином, об'єктом методологічного аналізу стає не окрема гіпотеза чи теорія, а серія теорій, тобто певний тип розвитку. Якраз такий підхід є найбільш виправданим з точки зору розвитку правової урбаністики, адже вона існує в міждисциплінарному науковому просторі. Як зазначає В. Стьопін, в рамках міждисциплінарних досліджень наука, як правило, стикається з такими складними системними об'єктами, які в окремих дисциплінах досліджуються лише фрагментарно, тому ефекти їх системності можуть бути взагалі не виявлені при вузькодисциплінарному підході, а виявляються лише під час синтезу фундаментальних і прикладних задач в проблемно-орієнтованому пошуку [11, с. 282-283]. Дійсно, таке бачення міждисциплінарності може бути застосоване до правової урбаністики, оскільки багатоаспектність міста – ключова проблема, яка до сьогодні не дозволяє створити цілісної наукової теорії, яка в єдиному методологічному просторі пояснювала би розвиток сучасних міст. Саме тому правова урбаністика має розглядатися як науково-дослідна програма міждисциплінарного типу.

Кожна науково-дослідна програма як сукупність певних теорій включає в себе: а) «жорстке ядро» – цілісну систему фундаментальних, конкретно-наукових і онтологічних припущень, які зберігаються у всіх теоріях даної програми; б) «захисний пояс», що складається із допоміжних гіпотез і забезпечує збереження «жорсткого ядра» від заперечень; в) нормативні, методологічні правила-регулятори що вказують найбільш перспективні шляхи досліджень (позитивна евристика) і ті, які треба оминати (негативна евристика) [12].

Таким чином, ця структура науково-дослідної програми має бути екстрапольована на правову

урбаністику. Перенесення ідей урбаністики на правову площину дозволяє по-новому пояснити не лише феномени міського права, міської правової культури та правосвідомості, але й виявити глибинні аспекти існування права у цілому. Саме тому правова урбаністика як міждисциплінарна науково-дослідна програма має на меті розкриття кількох основних наукових напрямів, які, власне, складають «жорстке ядро» цієї програми:

1) розгляд міста як специфічного правового простору. Для правової урбаністики поняття простору має принципове значення, оскільки саме з ним пов'язана соціально-правова самоідентифікація городян. Важливо при цьому констатувати неоднорідність правового простору різних міст, його різну нормативну та ціннісну наповненість, а також рівень його інституціоналізації;

2) феномен міської правової культури як особливої інформаційно-семіотичної системи. В урбаністичній літературі висловлюється думка, що особливості соціальної ідентифікації міст пов'язані насамперед з культурними кодами, властивими тому чи іншому міському простору. Так, необхідність юридичної охорони культурних пам'яток в європейських містах доби Відродження стала основою для формування нового типу міського права, далекого від феодальних владних систем. Міська правова культура має розглядатися як специфічний пласт загальносоціальної правової культури, та включати в себе інститути міського права (такі як право міського самоврядування, правового статусу територіальної громади міста тощо), правосвідомість городян, пов'язану зі сприйняттям та реалізацією певних систем правових цінностей;

3) правові засоби адміністрування міста. Саме цей напрямок правової урбаністики є найбільш популярним в англо-американській правовій традиції, оскільки він пов'язаний зі специфікою американської соціології міста. Найбільша увага тут приділяється проблемам міської інфраструктури, правовим аспектам управління міською економікою, плануванням міської території тощо. Ця проблематика правової урбаністики має найбільш яскраво виражений практичний аспект.

«Жорстке ядро» правової урбаністики як науково-дослідної програми має також доповнюватися допоміжними гіпотезами та теоріями, спрямованими на концептуалізацію основних елементів правового виміру міста. Ці допоміжні гіпотези та теорії мають утворювати «захисний пояс», за рахунок яких правова урбаністика, по-перше, розширює свою теоретико-методологічну базу і, по-друге, формує теоретичні конструкції «середнього рівня» – окремо-наукові концепти, обмежені чіткими предметними рамками. Так, до числа таких концептів можна віднести концепт міського правового простору, який виступає субстанцією для функціонування міського права; концепт міської правової системи та правової системи міста як особливої форми буття сучасного права; концепт правового образу міста, який концентрує в собі

герменевтичні та феноменологічні аспекти міського правового життя тощо.

Тут актуалізується позитивна евристика правової урбаністики, тобто система методологічних засобів, методів та підходів, якими вона має користуватися задля досягнення наукового ефекту. Оскільки правова урбаністика є міждисциплінарною науково-дослідною програмою, то відповідними характеристиками буде володіти і її методологія. Поширеними є твердження, відповідно до яких методологія наукових досліджень може бути умовно розділена на два рівні: концептуальний та інструментальний [13, с. 23].

На першому рівні дослідник створює методологічну систему високого рівня абстрагування, яка забезпечує правильність проведення логічних операцій та, відповідно, постановки основних проблем. Тому тут визначаються, головним чином, матриця наукового пошуку, а не науковий зміст цього пошуку. Саме з цієї причини правова урбаністика на концептуальному рівні методології оперує принципами, концепціями та підходами, які якісно визначають стратегічні напрямки дослідження міста з позицій юриспруденції. Концептуальний рівень методології правової урбаністики тісно пов'язаний з особливістю методологічної ситуації в юриспруденції в цілому.

Можна виділити ряд особливостей та специфічних підходів, які характеризують саме урбаністичні юридичні студії. Зокрема, можна говорити про використання просторового підходу, який також використовується в економічній географії та соціології міста. Просторовий підхід спрямований на розгляд міста з точки зору організації його реальної та символічної території. Для правової урбаністики просторовий підхід виступає підґрунтям для формування правової системи міста, а також виявлення особливостей правових засобів зонування та міського планування.

Для правової урбаністики важливу роль відіграє феноменологічний підхід, який набуває особливої актуальності в наш час. На думку С. Пирогова, необхідність «феноменологічного повороту» в сучасних урбаністичних дослідженнях зумовлюється низкою причин: 1) континуальністю міського життя, взаємопереходом об'єктних та суб'єктних структур життєдіяльності і проблеми структуризації життєвого світу городян та локусів міського життя; 2) різноманіттям та унікальністю міст, що зумовлює постановку проблеми про культурні підстави індивідуальної строкатості міст – проблеми «духу міста», специфіки міської ментальності; 3) мінливістю міського життя і проблемою реалізації механізмів саморозвитку міст як просторів комунікацій [14, с. 97].

За Е. Гуссерлем, феномени – це сутності, що лежать в основі реальності. Вони можуть бути як матеріальними, так і ідеальними. На відміну від застосування поняття феномену в Німецькій класичній

філософії, де феномен розглядався виключно як явище, що виражає сутність – ноумен, феноменологія поєднує ці два поняття. Таким чином, феномен – це й явище, і його сутність водночас. Таким чином, особливою рисою феноменів є те, що вони не просто виступають частинами реальності, але одночасно і способом її пізнання. Феномен, таким чином, пізнається не лише раціонально, але й чуттєво [15, с. 154-155]. Специфікою застосування феноменологічного підходу в юриспруденції є те, що проблема виключного понятійного визначення права є такою, яку неможливо розв'язати, оскільки вона або веде до нескінченності, або приводить до деякої останньої сутності, яку можна лише прийняти та описати. На думку М. Мамардашвілі, саме буття феномена передбачає його ціннісний параметр. Він пише, що феномен – це дещо, що має онтологічне існування як значимість, на відміну від явища, для якого значимість не має ніякого сенсу [16, с. 42].

Усі наведені інтерпретації феноменів є симптоматичними й для правової урбаністики. Дійсно, місто є об'єктом, який складно «схопити» у понятті, остаточно раціоналізувати та виявити його відмінні риси. Між тим, саме юриспруденція має оперувати такими раціоналізованими визначеннями міста та його складових, за допомогою мови права конструювати правовий простір міста та встановлювати необхідні правові засоби для його регулювання. Без застосування феноменологічної методології це є доволі складним завданням, адже саме феноменологічний підхід дозволяє розкрити глибинні пласти та нашарування, які оточують складні соціокультурні об'єкти.

На інструментальному рівні методології відбувається приріст знання і отримання нових змістовних висновків. Якщо для концептуального рівня методології принциповою метою є сформулювати проблему та виявити принципи її розв'язання, то інструментальний рівень оперує предметним знанням. Правова урбаністика тут використовує увесь арсенал філософських, загальнонаукових, окремо-наукових та спеціальних методів, які існують у сучасному соціогуманітарному знанні. Варто також підкреслити специфічність використання окремих методологічних прийомів, характерних для правового дослідження міст. Зокрема, В. Глазичев звертає увагу на те, що жодне урбаністичне дослідження сьогодні не може обійтися без використання мікро- та мезоекономічного аналізу, оскільки саме економічна урбаністика наразі диктує тон міським дослідженням. З іншого боку, методи інтент-аналізу, які застосовуються соціологами, також важливо використовувати, якщо залишити рівень вільних теоретизувань та спробувати виявити специфіку кожного окремого міста в його предметності [6, с. 110].

Методологічні особливості правової урбаністики визначають її особливе місце в системі сучасних напрямків юридичних досліджень. Вона якісно відрізняється від те-

оретичних засад науки муніципального права, оскільки прагне використовувати догматичні методи лише побіжно. З іншого боку, правова урбаністика відкриває нові можливості для більш широкого використання саме юридичної методології в соціогуманітарних дослідженнях.

Висновки. Формування урбаністичних правових систем як прояв просторової диференціації права, шлях до автономізації міського управління демонструє, що традиційна юридична методологія не в змозі показати, яким чином діє та інституціоналізується міське право. Розгляд міського права як ціннісно-нормативної регулятивної системи, яка встановлює і закріплює суб'єктивні права, законні інтереси й юридичні обов'язки городян, а також містить систему правових засобів і процедур, за допомогою яких відбувається міське адміністрування, вимагає виявлення форм існування міського права. Саме такими формами виступають урбаністичні правові системи, дослідження яких має базуватися на нових методологічних засадах. Саме у цьому контексті права урбаністика як особливий міждисциплінарний напрямок юридичних досліджень дозволяє по-новому розкрити правові аспекти міста за рахунок залучення широкого кола методологічних підходів та прийомів різних соціальних наук, об'єднаних спільною метою – показати системну цілісність правового життя сучасного міста. Саме розгляд правової урбаністики як міждисциплінарної науково-дослідної програми дозволить подолати існуючі перепони на шляху до комплексного осмислення правового виміру міста як невід'ємної частини державного та правового простору.

Список використаної літератури

1. Разуваев Н. Правовая система и критерии отраслевой дифференциации права // Известия высших учебных заведений. Правоведение. – 2002. – № 3 (242).

2. Плотников О. Фрагментация международного права: методологический аспект // Актуальные проблемы держави і права: зб. наук. праць. – О. : Юрид. л.-ра, 2013. – Вип. 67.

3. Бурдые П. Власть права: основы социологии юридического поля / Социальное пространство: поля и практики. – СПб. : Алетейя, 2005.

4. Гнатовський М. Європейський правовий простір. Концепція та сучасні проблеми. – К. : Проміні, 2005.

5. Честнов И. Актуальные проблемы теории государства и права. Эпистемология государства и права. – СПб. : ИВЭСЭП–Знание, 2004.

6. Нерсисянц В. Юриспруденция. Введение в курс общей теории права и государства. – М. : НОРМА – ИНФРА-М, 1998.

7. Глазычев В. Урбаністика. – М. : Европа, 2008.

8. Заяць А. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII століття. – Л. : ЛНУ імені Івана Франка, 2003.

9. Трубина Е. Город в теории. Опыт осмысления пространства. – М. : Новое литературное обозрение, 2011.

10. Лакатос И. Методология научных исследовательских программ // Вопросы философии. – 1995. – № 4.

11. Степин В. Классика, неклассика, постнеклассика: критерии различия // Постнеклассика: философия, наука, культура. – СПб. : Издательский дом «Мирь», 2009.

12. Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. – М. : Медиум, 1995.

13. Лешкевич Т. Философия науки: традиции и новации. – М. : ПРИОР, 2001.

14. Пирогов С. Феноменологическая социология и урбаністика // Вестник Томского государственного университета. – 2004. – № 282.

15. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Введение в феноменологическую философию. – СПб. : Владимир Даль, 2004.

16. Мамардашвили М. Классический и неклассический идеалы рациональности. – СПб. : Азбука, Азбука-Аттикус, 2010.